

УДК 342.92

Боднар Д.В.,
заступник начальника ГТУЮ з питань ДВС –
начальник управління ДВС ГТУЮ в Одеській обл.

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ

У статті досліджено адміністративно-правовий статус Державної виконавчої служби, визначено правові відносини пов'язані з виконанням судових рішень. При цьому наведено, що одним із чинників успішного зростання України, як правової держави є реальний судовий та адміністративний захист порушених прав чи інтересів фізичних та юридичних осіб. Реальність відновленого права проявляється не в самому рішенні суду, а в отриманні потерпілою особою матеріального чи морального задоволення внаслідок фактичного виконання постановленого рішення.

Ключові слова: правова держава, судові рішення, адміністративно-правовий статус, Державна виконавча служба, юридичні гарантії.

Постановка проблеми обумовлюється розвитком державотворення України в умовах демократичних і соціальних перетворень, євроінтеграційних процесів де особливого значення набуває ефективна діяльність органів державного управління, спрямована на охорону гарантованих Конституцією прав та інтересів людини і громадянина. Враховуючи, що Україна є правовою державою і захист порушеного права здійснюють переважно судові установи, постановляючи рішення, яке підлягає виконанню. Однак, більшість судових рішень у добровільному порядку не виконуються і держава поклала цей обов'язок на спеціальний орган примусового виконання рішень – Державну виконавчу службу. Тому дослідження адміністративно-правового статусу Державної виконавчої служби, як спеціального державного органу є на сьогодні дуже актуальним та назрілим.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням діяльності органів державної служби взагалі займалися такі відомі вчені, як: С. В. Ківалов, Л. Р. Біла-Гіунова, Є. В. Додін, Б. А. Кормич, Д. М. Бахрак та ін. Частково досліджувалися питання організаційного характеру діяльності Державної виконавчої служби у працях Л. Крупнової, Б. Гука, та ін. Особливості статусу цієї державної служби залишилися поза увагою вчених.

Завданням даної статті є дослідження адміністративно-правового статусу Державної виконавчої служби та визначення правовідносин пов'язаних з примусовим виконанням рішенням суду.

Метою статті є з'ясування сутності адміністративно-правового статусу Державної виконавчої служби та визначення його особливостей.

Виклад основного матеріалу. Результатом проведення реформи органів юстиції в Україні став фактичний початок роботи районних, міських, районних у містах управлінь юстиції та відповідних відділів державної виконавчої служби. Державна виконавча служба - це орган, який створено відповідно до Закону України «Про державну виконавчу службу» основною метою якого є примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб). До створення виконавчої служби ця робота була покладена на судових виконавців загальних судів України.

Але життя не стоїть на місці. Побудова правової держави потребує вдосконалення правових відносин, зокрема, відносин, пов'язаних з виконанням рішень. За роки існування незалежної Української держави зміцніло її законодавство, відбулися певні зміни у структурі її органів влади та управління [3].

Сукупність таких чинників, як відсутність належної матеріальної бази (автомобілів, оргтехніки, канцелярських приладів), недостатність юридичних знань у судових виконавців, нестабільне економічне становище в Україні, зростання звернень громадян до суду щодо захисту їх законних прав та свобод і, як наслідок, зростання чисельності виконавчих документів, спрямованих на виконання, призвели до утворення Державної виконавчої служби. Безпосередніми працівниками цієї служби є державні виконавці. Усі вони мають статус державних службовців. Закон наділив державних виконавців широким спектром прав, у тому числі і накладення стягнень у вигляді штрафу на громадян і посадових осіб у випадках, передбачених законом, звернення з поданням до суду про притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності [1].

Відповідно до Закону «Про виконавче провадження» виконавче провадження - це сукупність дій органів і посадових осіб, спрямованих на примусове виконання рішень судів та інших органів посадових осіб, які здійснюються на підставах, у спосіб та в межах повноважень, визначених цим Законом, нормативно-правовими актами, виданими відповідно до цього Закону та інших законів, а також рішеннями, що згідно з цим Законом підлягають примусовому виконанню.

Також, згідно цього закону державний виконавець також має право: входити до приміщень і сховищ, що належать боржникам або зайняті ними; проводити огляд зазначених приміщень і сховищ, при необхідності приму-

сово відкривати їх в установленому порядку, опечатувати їх; одержувати необхідні для проведення виконавчих дій пояснення, довідки; здійснювати перевірку виконання юридичними особами рішень стосовно працюючих у них боржників та інше [4].

Додержання державними службовцями законності та правопорядку, здійснення правомірної поведінки, як найбільш доцільного її орієнтиру, що відповідає суспільним інтересам, надає змогу в цілому дійсно проводити правові державні дії, що забезпечать ефективну діяльність усіх державних та приватних інститутів в Україні.

Правова держава повинна надавати юридичні гарантії законності. Останні зумовлені соціально-економічним та державно-правовим розвитком суспільства, закріплені у чинному законодавстві. Але ж необхідною передумовою та творчим починанням правового становища суспільства є правова культура особи, яка виражає ступінь і характер правового розвитку самої особи, знаходить вияв у рівні її правомірної діяльності. Вона близько примикає до таких понять, як освіченість та правове виховання людини. Від кожного із нас у тій чи іншій мірі залежить, в якій державі будемо жити [1].

Так правовий статус Державної виконавчої служби співпадає з категорією «загальне» визначає юридичні властивості, якості, що характерні для цієї служби. Галузевий правовий статус - адміністративно-правовий конкретизує зміст загального статусу щодо визначених видів правовідносин, які складаються при проходженні служби. Цей статус може належить до категорії особливого - спеціального. Процес диференціації закінчується лише на рівні розгляду юридичних якостей окремого, конкретного індивіда. При цьому статус, що утворився в процесі конкретизації, може розглядатися лише як такий, що належать до категорії особливого - спеціального і який відрізняється від загального рівнем і ступенем конкретизації. Цей статус містить у собі, з одного боку, певні правові якості, які пов'язують його із загальним, а з іншого - неповторні властивості, що складають його унікальну якісну й кількісну визначеність [8].

До спеціального адміністративно-правового статусу належить: правовий статус державного виконавця. Так згідно зі Законом «Про державну виконавчу службу» державна виконавча служба входить до системи органів Міністерства юстиції України і здійснює виконання рішень судів, третейських судів та інших органів відповідно до законів України. Завданням ДВС є своєчасне, повне й неупереджене примусове виконання рішень, передбачених законом. Крім того, законом передбачено, що виконання рішень, перелік яких встановлено законом, покладається на державних виконавців. Він є представником влади й здійснює примусове виконання судових рішень, постановлених іменем України, і рішень інших органів (посадових осіб),

виконання яких покладено на державну виконавчу службу в порядку, передбаченому законом. У свою чергу, адміністративно-правовий статус державного службовця є родовим поняттям по відношенню до більш конкретизованих статусів - працівників державної виконавчої влади, судової, законодавчої гілок влади, які, у свою чергу, відіграють ту ж роль щодо більш спеціалізованих статусів (наприклад статус працівника виконавчої влади для статусу працівника державної виконавчої служби). Отже, одним з найближчих до адміністративно-правового статусу працівника державної виконавчої служби, що безпосередньо впливає на його зміст, є врегульований нормами адміністративного права статус державного службовця [1].

На сучасному етапі державотворення України, в умовах демократичних і соціальних перетворень, євроінтеграційних процесів особливого значення набуває ефективна діяльність органів державного управління, спрямована на охорону гарантованих Конституцією України прав та інтересів людини і громадянина. Одним із чинників успішного зростання України як правової держави є реальний судовий та адміністративний захист порушених прав чи інтересів фізичних та юридичних осіб. Реальність відновленого права проявляється не в самому рішенні суду чи іншого юрисдикційного органу, а в отриманні потерпілою особою матеріального чи морального задоволення внаслідок фактичного виконання постановленого рішення. Враховуючи, що більшість таких рішень у добровільному порядку не виконуються, держава поклала цей обов'язок на спеціальний орган примусового виконання рішень – державну виконавчу службу [2].

За відносно невеликий час функціонування Державна виконавча служба України вже пережила певні реформи, зміни у правовому статусі, але й нині її діяльність перебуває в центрі уваги. Однією з причин такої уваги є низька результативність діяльності державної виконавчої служби з виконання поставленого перед нею завдання примусового виконання рішень судів та інших органів чи уповноважених посадових осіб.

За такого становища актуальним залишається питання пошуку способів підвищення ефективності діяльності державної виконавчої служби, розроблення наукового підґрунтя для такої роботи, зокрема і дослідження проблем правового забезпечення організації та діяльності органів державної виконавчої служби, удосконалення їхнього правового статусу, механізму примусового виконання судових та інших рішень. Проблеми функціонування державної виконавчої служби нерозривно пов'язані з механізмом реалізації її повноважень у сфері примусового виконання судових та інших рішень [10].

За основу змісту правового статусу державної виконавчої служби варто взяти насамперед нормативність, тобто систему різноманітних правових

норм чи нормативно-правових актів, що регулюють відносини формування та діяльності будь-якого суб'єкта права. У теорії права існують різні підходи до пояснення поняття і змісту категорії «правовий статус». Здебільшого дається визначення та розкривається зміст правового статусу фізичної особи, народу, держави. Так, правовий статус є засобом нормативного закріплення основних принципів взаємодії особи та держави, який характеризує становище особи у взаємовідносинах із суспільством та державою. Ці ознаки в цілому властиві і юридичним особам, зокрема органам державної влади. Зміст правового статусу можна визначити, як певну сукупність повноважень юридично-владного характеру, реалізація яких забезпечує виконання покладених завдань [9].

Крім того, правовий статус державного органу охоплює різні аспекти його організації та діяльності, має досить складний зміст, що містить не тільки елементи повноважень, а й ряд інших складових, що визначають організаційні та функціональні засади діяльності державного органу. До таких елементів можна віднести нормативне призначення органу та визначення його місця в системі органів виконавчої влади, формулювання завдань і функцій, встановлення повноважень і наділення правом приймати необхідні управлінські рішення тощо. У науці адміністративного права справедливо підкреслюється, що цей правовий інститут складається з таких основних елементів: завдання та цілі, компетенція, відповідальність, порядок формування та процедури діяльності цих органів [6].

Головне місце тут посідає, Конституція України, хоча на перший погляд у ній відсутні норми, що регулюють питання діяльності державної виконавчої служби. Але ж Конституція України, відповідно до ст. 8 має найвищу юридичну силу, а закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Крім того, конституційне положення щодо здійснення органами державної влади своїх повноважень у межах Конституції і відповідно до законів України, поширюється на всі сфери державного управління, зокрема й на діяльність державної виконавчої служби [5].

Особливість адміністративно-правового статусу державної виконавчої служби полягає в тому, що він закріплений у декількох нормативних актах різної юридичної сили. Одним із таких нормативно-правових актів є Закон України «Про державну виконавчу службу», де сформовано організаційно-правові засади діяльності державної виконавчої служби України і, зокрема, визначено, що державна виконавча служба входить до системи органів Міністерства юстиції України [8].

Водночас варто зазначити, що ще в рамках проведення адміністративної реформи Указом Президента України у 2010 р. було реформування цен-

тральних органів виконавчої влади, що суттєво змінило і статус державної виконавчої служби. Відповідно до п. 1 названого Указу Державну виконавчу службу віднесено до центральних органів виконавчої влади. Незважаючи на такі організаційні зміни у правовому статусі державної виконавчої служби, спрямування і координація її діяльності залишилися за міністром юстиції України як членом Кабінету Міністрів України.

Віднесення державної виконавчої служби до органів виконавчої влади додатково було закріплено і Указом Президента України від 6 квітня 2011 р., яким і затвердилося Положення про Державну виконавчу службу України. Цим Положенням визначено, що Державна виконавча служба України (ДВС України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через міністра юстиції України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) (далі – виконання рішень) відповідно до законів. Того ж дня прийнято нове Положення про Міністерство юстиції України, яким, зокрема, визначено, що воно є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації політики у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) [1]

Такі нововведення можна було вважати результатом пошуку більш ефективних і раціональних форм і методів діяльності державної виконавчої служби, які повинні сприяти повному і своєчасному примусовому виконанню судових та інших рішень, а з іншого боку – забезпечити належний контроль за діяльністю органів, підпорядкованих Державній виконавчій службі України. При цьому ще діє Закон України «Про державну виконавчу службу», яким визначено не тільки місце державної виконавчої служби в системі органів виконавчої влади, а й призначення служби, її завдання, повноваження та компетенції, з якими не зовсім узгоджуються положення названих вище підзаконних нормативно-правових актів [7].

Якщо за Законом державна виконавча служба входить до системи органів Міністерства юстиції України, то на підзаконному рівні її визначено як центральний орган виконавчої влади з відповідними завданнями, самостійними повноваженнями, способами їх реалізації тощо.

Окремі з цих повноважень одночасно закріплено також у Законі України «Про державну виконавчу службу» і віднесено до компетенції Міністерства юстиції України чи його територіальних органів. Так, крім завдання із забезпечення своєчасного, повного і неупередженого виконання рішень у порядку, встановленому законом, на державну виконавчу службу покладено завдання щодо реалізації державної політики у сфері організації примусо-

вого виконання рішень, внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері виконання рішень [3].

Розглядаючи співвідношення підзаконних актів з законом як взаємний зв'язок між двома предметами чи явищами, необхідно виокремити спільні та відмінні риси між названими правовими категоріями. Загальновідомо, що закони є основними проявами реалізації компетенції законодавчої влади, а підзаконні нормативно-правові акти – виконавчих функцій держави, завдань виконавчої гілки влади, президента, органів місцевого самоврядування. Правовою основою для підзаконного правового регулювання виступають закони, які мають вищу юридичну силу в системі нормативно-правових актів, а підзаконні акти займають другорядне місце після законів [10].

Служба примусового виконання судових та інших рішень є на сьогодні досить складною системою і її діяльність потребує значного часу і пошуку різних варіантів здійснення її діяльності. І в цьому напрямі ключовим моментом має бути законодавче визначення правового статусу державної виконавчої служби не тільки на загальнодержавному, а й на регіональному рівні. Складність цього питання на місцевому рівні зумовлена особливим місцем державної виконавчої служби в системі державних органів, яка виступає провідним державним органом реалізації державної політики у сфері примусового виконання судових та інших рішень з відповідними адміністративно-процесуальними повноваженнями [9].

Висновок. Незважаючи на наявність ряду відмінних положень, що характеризують статус державної виконавчої служби, у механізмі правового регулювання діяльності державної виконавчої служби, незалежно від джерела права, наявні адміністративно-правові ознаки, що вказують на адміністративно-правовий статус державної виконавчої служби.

Література:

1. Адміністративно-правовий статус працівника державної виконавчої служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://krupnova.com.ua/articles/27>
2. Гребьонкіна Л. Мета та завдання державної виконавчої служби / Л.Гребьонкіна // Право України. - 2000. - № 2. - С. 13-14.
3. Державна виконавча служба, аналіз структури та повноважень [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://e-works.com.ua/work/1781_Derjavna_vikonavcha_slyjba_analiz_stryktyri_ta_povnovajen.html
4. Закон України «Про виконавче провадження» станом на 24.11.2014р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/606-14>
5. Крупнова Л. Правове регулювання юридичної відповідальності працівників державної виконавчої служби / Л. Крупнова // Право України. - 2005. - № 6. - С.75-79.

6. Скомороха Л. В. Державна виконавча служба: історія і сучасність / Л. В. Скомороха // Право України. - 2002. - № 8. - С.94-98.
7. Старцев О. Удосконалення заходів дисциплінарної відповідальності посадових осіб органів виконавчої влади України в умовах реформування державної служби / О. Старцев // Підприємництво, господарство і право. - 2001. - № 11. - С. 44-47.
8. Сульженко Ю. Статус державних виконавців та Державної виконавчої служби України / Ю. Сульженко // Право України. - 2003. - № 10. - С.113-117.
9. Шляхи удосконалення діяльності державної виконавчої служби // Право України. - 2005. - № 5. - С.36-38.
10. Шупеня М. Реформування органів державної виконавчої служби / М. Шупеня // Право України. - 2005. - № 11. - С.8-10.

Боднар Д. В. Особенности административно-правового статуса Государственной исполнительной службы.

В статье исследованы административно-правовой статус Государственной исполнительной службы, определены правовые отношения, связанные с исполнением судебных решений. При этом приведено, что одним из факторов успешного роста Украины как правового государства является реальная судебная и административная защита нарушенных прав и законных интересов физических и юридических лиц. Реальность восстановленного права проявляется не в самом решении суда, а в получении потерпевшим лицом материального или морального удовлетворения в результате фактического выполнения вынесенного решения.

Ключевые слова: правовое государство, судебные решения, административно-правовой статус, Государственная исполнительная служба, юридические гарантии.

Bodnar D.V. Features of administrative and legal status of the State executive service.

The article examines the legal and administrative status of the State executive service, defined the legal relationship associated with the execution of court decisions. In this case, is shown that one of the factors in the successful growth of Ukraine as a legal state is a real judicial and administrative protection of violated rights and lawful interests of individuals and legal entities. Reality restored law is manifested not in the most court's decision and receiving in the injured individual material or moral satisfaction as a result of the actual execution the decision.

Keywords: legal state judicial decisions, administrative and legal status, the State executive service, legal guarantee.